

*de etsnaald aarzelt
ideeën van zoëven
zijn afgesneden*

Jan Loman is een naam die waarschijnlijk weinig mensen iets zal zeggen en al helemaal niet in haikuverband. Toch is er één ontwerp van hem die in heel Nederland bekend is: het logo van de Waddenvereniging.

Hij laat graag in het midden waar de afbeelding voor staat, maar tijdens de jaarvergadering van de Waddenvereniging van 12 september 1970 op Ameland vroeg een redacteur van de

Leeuwarden Courant wat het embleem vertelde. Het antwoord:

Het gebogen gedeelte is de horizon en de aarde is rond dus die horizon is gebogen.

Op de vraag waarom de zon dan beneden de horizon ligt:

Dat is de weerschijn van de zon. En die vogel is een gestileerde gans.

Jan Loman is geboren op 28 februari 1918 in Bolsward en overlijdt op 12 november 2006 in Beetsterzwaag. Hij zal zijn hele leven in Friesland wonen buiten zijn studietijd (Geodesie aan de Technische Hogeschool Delft) en het begin van zijn carrière. In 1958 verhuist hij weer naar het noorden, naar Haren bij Gronin-

gen en in 1963 verhuist hij met zijn vrouw naar Beetsterzwaag, waar hij de rest van zijn leven zal blijven wonen tot zijn dood.

In de Ayame haikubrief over de Wadden staan afbeeldingen van tegels met daarop een haiku van Jan Loman, die zich op Schiermonnikoog en Nesvåg bevinden op dezelfde lengtegraad. Deze tegels van Belgisch hardsteen (30 x 30 cm.) zijn op meer plaatsen te vinden in Nederland, vooral in Friesland en op de Waddeneilanden. Deze tegels zien er altijd zo uit als op bovenstaande afbeelding.

Zo is er een haiku in de Hoofdstraat 80, Beetsterzwaag in de historische Appelhof of fruitboomgaard bij Gemeentehuis in Rijksmonument Lycklamahuis

*de bloesem valt stil
tussen dorre bladeren
en verwondert zich*

Ook in Beetsterzwaag, locatie Overtuin in de Hoofdstraat de volgende haiku:

*het koolmeesje laat
in de besneeuwde struik een
zwart twijgje achter*

In Leeuwarden is er een in de straat 'Bij de Put' te vinden uit een serie van drie tegels, waarvan de andere twee in Bolsward en Franeker zijn te vinden. De haiku in Leeuwarden verwijst naar de Tweede Wereldoorlog:

*het maaiveld verhult
scherven uit terpaarde en
luchtafweergeschut*

Op Schiermonnikoog zijn meerdere tegels te vinden. Een daarvan is te vinden aan Nieuwestreek 1, 9166 LX, Schiermonnikoog in het pad naar de stoep van Koningshuis, het voormalig huis van Piet en Annie Koning en sinds 2018 o.a. het onderkomen van de Cultuurhistorische Vereniging 't Heer en Feer:

*zwervende vogels
verward in hun schaduwen
voorbij Willemsduin*

Een andere haiku op Schiermonnikoog is te vinden op oorlogs- en drenkelingenbegraafplaats Vredenhof aan de Reddingsweg:

*voorbij de branding
tussen helm en vliegdennen
zijn ze gebleven*

In Beetsterzwaag, op de gevel naast het raam van voormalige dokterswoning waar Jan Jacob Slauerhoff waarnam in het Rijksmonument Eysingahuis aan de Hoofdstraat 46, 9244 CM is de volgende tegel met haiku te vinden:

aan J.S.

*schimmig verglijden
over de Yangtze Chiang
jonken en skûtsjes*

Een andere haiku van Jan Loman is niet op een tegel te vinden op Schiermonnikoog, maar op de op 28 juli 2021 onthulde stenen plaquette met 47 namen van oorlogsslachtoffers aan de noordgevel van de Gote Kerk of Got Tjark, Dominee H.W. Hundlingiuspad 8, 9166 NA Schiermonnikoog:

*naam op monsterrol
tenslotte doorgehaald maar
bleek onuitwisbaar*

Deze voorbeelden is maar een kleine greep uit de hoeveelheid tegels die zijn geplaatst. In twee plaatsen zijn wandelingen beschreven, te weten Beetsterzwaag en Schiermonnikoog.

Veel haiku's zijn gemaakt in combinatie met een ander werk van hem. De volgende haiku is te vinden als één van een drieluik op tegels zoals hiervoor beschreven dat in 2004 in de muur van congres- en filmzaal van het Watermuseum in Arnhem is geplaatst, maar later is de haiku ook gebruikt op een aankondiging van de tentoonstelling *Grensoverschrijdend*. bij een van de werken van Jan Loman. De haiku gaat als volgt:

*terugtrekkend ijs
— — — — —
water rondt de steen*

Jan Loman kwam graag en veel op Schiermonnikoog, maar vanaf de jaren '70 van de vorige eeuw ging hij - samen met zijn vrouw - regelmatig naar Noorwegen:

*Maar na 1970 werd het steeds drukker met
toeristen en daarom gaan mijn vrouw en ik ie-
der jaar naar Noorwegen...*

*... Noorwegen is nog steeds een verademing,
maar ook daar wordt je letterlijk op de feiten
gedrukt. Als ik op de Dovrefjell loop, heb ik het
idee dat daar de laatste duizend jaar niemand
gelopen heeft. Ik had dat nog niet gedacht of ik
glij uit over een kroonkurk.*

In Noorwegen raakt hij geïnspireerd door de granietmassieven:

Die serie zeefdrukken is geïnspireerd op de granietmassieven in Noorwegen. Grote vlaktes met daarop enorme stenen, destijds wel bestemd door de hunebedbouwers in Drenthe, maar ja het ijs trok terug en ze zijn nooit afgeleverd en liggen daar nog.

Hieronder een zeefdruk, de haiku, in potlood rechts op de zeefdruk geschreven is als volgt:

*de ruimte is leeg
achtergebleven en alleen
sporen in graniet*

Onderstaande haiku is uitgevoerd in perspex, waarbij de letters als schaduwbeeld op een verweerde muur vallen:

*de kaalslag vordert
op de blinde muur nog vaag
altijd verse visch*

Als besluit nog een paar haiku's:

*aanschietende zee
helmtoppen schrijven waaiers
in stuivend duinzand*

*basalt keert het tij
tussen spleten zoekt de krab
een goed heenkomen*

*boven de asbelt
meeuwen; een leeuwerik
zingt hier ongehoord*

*de vuurtoren schetst
arabesken op de muur
maar is zo haastig*

*de zandbank lost op
scholeksters hernemen hun
tijdelijke vlucht*

*geen geluiden meer
alleen ergens af en toe
een klepperend raam*

*herfststormen voorbij
steekt de tjalk weer uit het zand
een zeepok maakt vast*

*onder slagregens
bezwijken vergezichten
tot even later*

*wind van overzee
laat de branding achter zich
en verdwaalt allengs*

Voor wie meer wil weten over Jan Loman kan terecht op de volgende websites:

<https://janloman.nl/over-jan-loman/>

De website waar werk van Jan Loman is te vinden, waaronder zijn haikubundels, maar ook ander werk.

<https://www.historischbeetsterzwaag.nl/janloman2024/>

Op deze pagina is de wandeling dor Beetsterzwaag te vinden, net als vroegere tentoonstellingen, films en documentaires die over hem zijn gemaakt, enzovoort.

<https://localnatureguide.com/nl/activiteit/2407/in-de-sporen-van-jan-loman>

Een themewandeling rond Jan Loman over Schiermonnikoog.

Bronnen:

- *Jan Loman 1918-2006*. Uitgegeven door kunstruimte Wagemans, Beetsterzwaag, mei 2010
- *Grensoverschrijdend, de haiku van Jan Loman*. Uitgave: Leeuwarden, najaar 2021, Tresoar

Ayame X

Wilt u ook op de hoogte gehouden worden van nieuwe berichten? Stuur dan een mailtje naar:

ayame-brief@proton.me

Oude haikubrieven zijn te vinden op: <https://henkvanderwerff.nl/haikubrieven/>